

PJESNIK VJERE I NADE

Marko Marulić Pečenić (1450—1524)

Ivan Cvitanović

»Ovdi usrid luke naša mlada plavca
Uzdigla je jidra voljna, smina i nova.«
(Tin Ujević, Oprostaj)

Ovdje, u ovoj crkvi, uz naše velikane Lukačića, Trumbića, Bernardina Splićanina... kamena ploča skriva posmrtno ostatke našeg dragog Marula, »začinjavca«, koji je preminuo na današnji dan* točno pred 450 godina.

Rođen u nevrjeme

Njegovim je žilama tekla topla krv starih Hrvata, proljevana i gažena na vjetrometini između Zapada i Istoka, ukradena — tekla je i žilama janjičara.

S našom krvlju Marul je u sebi nosio i naš udes, našu sudbinu. Bio je prokletu pošten i dobar, da bi (iako je obavljao javne službe) postigao moć za koju je recepte dao njegov fiorentinski suvremenik Machiavelli u svome *Vladaru*. Nenaoružani vizionar i sanjalica, vječno živeći od nade, nije bio prorok, pa zato i nije bila potreba da umre poput njegova suvremenika-reformatora Savonarole (spaljen na lomači).

Ovdje je rođen Marul godine gospodnje 1450, kad je Split već trideset godina bio pod vlašću Venecije. Turci, pošto su osvojili Carigrad, prijete Evropi koja je u sebi rastrgana unutrašnjim nesuglasicama. Prvu humanističku školu počinje Marulić ovdje u Splitu kod ondašnjih uglednih humanista (Tydeus Acciani). Istina, Split je tada bio zaštićen od Turaka ugovorom između Venecije i Porte u Carigradu, ali je svejedno mladi Marul sa Splitskih zidina mogao promatrati kako Turci pustoše i pale susjedna hrvatska naselja i polja. Enciklopedijski naobražen za ono doba, što svjedoči i popis knjiga u njegovoj biblioteci, Marul je ujedno i iskreno pobožan. Suvremenik Erazma Roterdamskog i Tome Morusa i sam zaljubljen u stare klasike, dijete renesanse i humanizma, ali i stare srednjovjekovne literature (preveo Tomu Kempencu!), sin svoga naroda, izrastao je Marko Marulić u specifičnu ličnost duboko prožetu kršćanskom vjerom, nikome jednak, a sličan opet kao prototip svome narodu.

Djela govore o njegovoj veličini

Bio je humanist a da nije prestao biti začinjavac, humanista koji nije pisao Utopiju, jer je imao jednu bližu i jaču bol koju je morao odbolovati — svoj narod.

Bio je vjernik koji je čeznuo za vjerskim preporodom, ali ipak nije svoje teze pribio na vrata vitemberške crkve jer je gledao svakog dana, kako sam opisuje u Molitvi suprotivu Turkom, kako Turci:

»U temple sve svete konje uvajaju,
prilike propete pod noge metaju.«

Bio je humanist, ali i zaljubljen u svoj patnički narod; reformator, ali čeznutljivo privržen prošlosti.

Njegovo je djelo jedinstveno i bogato. *Judita*, *Suzana*, *Molitva suprotivu Turkom*, *Tuženje grada Hjerolimima* i ostale pjesme spjevane na hrvatskom jeziku,

* 5. siječnja ove godine u povodu 450. obljetnice smrti velikog hrvatskog pjesnika Marka Marulića priređena je u Splitu svečana komemoracija u drevnoj crkvi sv. Frane, koju je upriličio vlč. Gracijan Gašperov. Preko svečane koncelebracije, u kojoj je sudjelovalo više svećenika uz lijep broj Marulovih štovatelja, kratka besjeda — koju upravo donosimo — održao je vlč. Ivan Cvitanović. Poslije koncelebracije položen je vijenac na Marulićev grob. (Uredništvo)

kao i djela pisana latinski: *De institutione bene beateque vivendi*, *Evangeliarium*, *De humilitate et gloria Christi*, *In epigramata priscorum commentarius* i druga te do nedavno neobjavljeni ep *Davidias* svjedoče o snažnoj i izuzetnoj njegovoj ličnosti. Drugim prepuštam da donose svoj sud o literarnoj vrijednosti njegovih djela. Spomenut ću samo neke zanimljivosti. Njegova djela pisana na latinskom jeziku doživjela su velik broj izdanja i prevedena su na mnoge žive jezike: češki, njemački, portugalski... ali ne i na hrvatski. Opet kao da smo "udesni" — živimo, radimo, pišemo... sve samo za druge! Spomenimo da je misionar Istoka, Franjo Ksaverski, uz svoj časoslov jedinu knjigu na svoj put u Indiji ponio *De institutione bene beateque vivendi*. Marulićevo je djelo, iako bogato naslagama utjecaja, u sebi jedinstveno. U njemu je neodvojiva ljubav prema svome narodu od njegove privrženosti vjeri svojih djedova.

Profil Marula kao čovjeka i vjernika

Istok prijeti Zapadu, u Rimu Aleksandar VI. na lomači spaljuje Savonarolu, Kolombo otkriva novi svijet (1492), u Njemačkoj Luter pokreće reformaciju (1517), jedinstvo srednjekovlja narušeno je poganizmom renesanse. To je vrijeme u kojem je živio veliki Pečenić.

Bio je vjernik, ali ne i reformator; doživljavao je na svojoj koži prijetnje Istoka, ali je vjerovao u pobjedu dobra čemu su svjedovi epovi: *Judita* i *Suzana*. Bio je član Crkve, ali nije bio pokoleban razvratom papina dvora (Aleksandar VI). Radovao se otkrićima novoga, ali je bojažljivo čuvao u svome srcu doživljaje staroga. Želio je obnovu, ali nije postao protestant. U vremenu kad se činilo da sve propada, danju i noću radi na izgradnji novoga, o čemu svjedoče njegova djela. U vremenu nesigurnosti, usidrio se u božjoj luci; njegovo je poganstvo kršteno!

Po prirodi skroman, povučeni, ipak nije zazirao od drugovanja s Papalićem, Martinčićem, Tomom Nigerom, Božičevićem i drugima. U zrelijim godinama polazi u osamu na Šolti, gdje provodi dvije godine života. Opet je u Splitu. Svugdje propovijeda potrebu čestitog i moralnog života; čini se da je pod starost na splitskim "kalama" okupljao mlade i kao zakašnjeli prorok govorio im o krepostima i dobru. Kad još dublje pokušamo vidjeti njegov vjerski profil onda nam upada u oči njegova velika vjera u transcendentno, iako nam pomalo smeta njegovo malo povjerenje u ovozemno, imanentno, što je nekako suprotno humanizmu. Valjda je i to odraz onih tragičnih prilika koje je u njegovo doba proživljavao njegov narod.

Danas, istina, Turci više ne prijete, ali potreba za kruhom primorava mnoge sinove našeg naroda da žive odvojeno od svojih voljenih, i ognjišta tako ostaju pusta. Vrijeme je otkrića daleko većih od onih Marulova vremena. Novo poganstvo i ateizam kucaju na naša vrata. Filozofije raznih "izama" stvaraju pometnju u našim rasuđivanjima. Hidrogenske bombe poput Damaklova mača vise nad našim glavama. Svi smo jedni od drugih beskrajno udaljeni, iako na raspolaganju imamo sredstva kakva svijet do sada nije vidio...

Zato neću završiti Tinovim stihovima:

»Zbogom, o Marule! Pojti ćemo, poni
Žaju imimo velu sunčenoga neba;
Korugva nam čuhta; gremo, mi puntari!«

(*Oproštaj*)

Ne, Marule! Mi jesmo vječni buntovnici. Narod bez proroka, ali zato ipak pun mučenika. Silno žedam za sunčanim nebom, a čela nam često suncem ne ogrijana...

Želio bih danas, da tvoja riječ bude moja: Narodnu tugu tvoja pjesma pjeva, i nadi usprkos svemu se nada!